

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์กรตุลาการซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อำนาจตุลาการนั้นเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ไทยในฐานะประมุขแห่งรัฐทรงใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล และศาลปฏิบัติกรในพระปรมาภิไธยใช้อำนาจอธิปไตยเป็นองค์กรที่ผดุงความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีรัฐทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน องค์กรตุลาการทำหน้าที่ในการชี้ขาดข้อพิพาทและตัดสินบรรดคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย องค์กรตุลาการจึงมีความสำคัญ ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ จะต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาบรรดคดีโดยปราศจากการถูกแทรกแซงจากฝ่ายที่ใช้อำนาจบริหาร ทางการเมือง หรือการถูกแทรกแซงภายในหน่วยงาน อันจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม¹ และจะส่งผลต่อการคุ้มครองสิทธิของประชาชนไป เมื่อตุลาการมีความเป็นอิสระแล้ว ต้องพิจารณาถึงมาตรการในการบริหารบุคลากรการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการอันเป็นหลักของการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ เพื่อให้องค์กรตุลาการใช้อำนาจอย่างเป็นธรรม ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น องค์กรตุลาการเป็นองค์กร

¹ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2558). *กระบวนการยุติธรรมไทย “รื้ออดีต เข้าใจปัจจุบัน เชื่อมอนาคต” (Looking back - Looking ahead)*. เอกสารประกอบการสัมมนา วันที่ 26 มกราคม 2558 ณ โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.tijthailand.org/useruploads/files/tij-spread_6.3.15.pdf. หน้า 23-24. [2561, 2 กันยายน]

“ปัญหาหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมถูกแทรกแซง พ.ต.ท.ดร.กฤษณพงศ์ พุตระกูล ได้กล่าวถึงการถูกแทรกแซงทางการเมืองของสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่า “เมื่อมีการเปลี่ยนนายกรัฐมนตรี ก็จะมีการแต่งตั้งโยกย้ายผู้บัญชาการตำรวจเสมอ” ซึ่งเป็นตัวอย่างสำคัญตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า แม้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะไม่สังกัดภายใต้กระทรวงมหาดไทย แต่ปัญหาการถูกแทรกแซงทางการเมืองยังคงไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง การถูกแทรกแซงภายในหน่วยงาน เป็นการแทรกแซงโดยการใช้อำนาจบังคับบัญชาอำนาจในการแต่งตั้งโยกย้าย ปรับเงินเดือน ฯลฯ ซึ่งต่างมีผลต่อตำแหน่งหน้าที่ ความดีความชอบและประโยชน์ได้เสียของข้าราชการและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทำให้มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้เที่ยงตรงเป็นธรรม”

หนึ่งในสามขององค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยครั้งนี้ต้องมีการให้องค์กรที่ใช้อำนาจได้มีโอกาสตรวจสอบซึ่งกันและกันได้เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งยังเป็นการถ่วงดุลระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม จึงเห็นได้ว่าความเป็นอิสระของตุลาการเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงศาลทหารของประเทศไทย

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 ศาลจะมีหลายศาลสังกัดอยู่ตามกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ศาลใดสังกัดอยู่กระทรวง ทบวงใด เขตอำนาจของศาลนั้นจะเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของ กระทรวง ทบวง กรมนั้นๆ เช่น ศาลกรมท่า มีอำนาจมีอำนาจชำระคดีความต่างประเทศ ศาลกรมนามีอำนาจชำระคดีเรื่องนา ศาลกลาโหมชำระความที่เกี่ยวกับทหารต่อมา พ.ศ. 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงในเรื่องการศาลทั้งหมดโดยให้ตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น และรวบรวมศาลซึ่งกระจัดกระจายสังกัดอยู่ในกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆเข้ามาสังกัดกระทรวงยุติธรรมจนหมดสิ้นทุกศาล ยกเว้นแต่เพียงศาลทหารเพียงศาลเดียวที่ยังคงให้ สังกัดกระทรวงกลาโหมอยู่ตามเดิม ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบในงานธุรการของศาลทหารให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย แต่การพิจารณาคดีตลอดถึงการที่จะมีคำสั่ง หรือ คำพิพากษาบังคับคดีนั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลทหารโดยเฉพาะโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมให้เจ้ากรมพระธรรมนูญวางระเบียบราชการของศาลทหาร และอัยการทหารศาลทหารทั้งหมดตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร ให้ศาลทหารทั้งหลายสังกัดอยู่ในกระทรวงกลาโหม

ศาลทหารนั้นได้มีการตั้งขึ้นมาเพื่อการรักษาหลักเอกภาพในการบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาที่ต้องเป็นผู้นำกองทัพ โดยระบบการพิจารณาในศาลทหารตาม พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารพ.ศ. 2498 จะทำให้นายทหารระดับผู้บังคับบัญชาสามารถควบคุมวินัยหรือพฤติกรรมของทหารที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนได้ ช่วงเวลาที่สถานการณ์ในบ้านเมืองเกิดความไม่สงบสุขศาลทหาร เป็นองค์กรหลักที่เข้ามามีส่วนในการแก้ไขปัญหาซึ่งในเวลาที่มีการประกาศกฎอัยการศึก คือ ในสภาวะที่สถานการณ์บ้านเมืองเกิดความไม่สงบ เกิดความขัดแย้งภายในประเทศซึ่งไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ทหารจะต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาให้บ้านเมืองเข้าสู่สภาวะปกติสุขเมื่อ มีการประกาศกฎอัยการศึกแล้วปรากฏว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในขณะนั้นไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะเป็นผู้ที่อยู่ในอำนาจของศาลทหารหรือไม่ จะต้องถูกดำเนินคดีที่ศาลทหารทั้งหมด ซึ่งยังมีประชาชนส่วนมากที่ไม่มั่นใจกระบวนการยุติธรรมทางทหาร แม้ทาง

² สุรางค์รัตน์ บุญธรรม. (2557). “อำนาจศาลทหารภายใต้กฎอัยการศึก อำนาจศาลทหารภายใต้กฎอัยการศึก”. *บทความทางวิชาการ*, 4(11) มิถุนายน. หน้า 3. (ออนไลน์) http://library.senate.go.th/document/Ext7729/7729352_0002.PDF. [2562, 14 กรกฎาคม]

ทหารจะได้ชี้แจงว่าจำเลยในศาลทหารจะได้รับสิทธิเช่นเดียวกับศาลพลเรือน เนื่องจากศาลทหารยังต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งประกันสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และสิทธิของจำเลยที่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ อีกทั้งตุลาการศาลทหารยังเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญในกฎหมายอาญาเช่นเดียวกับผู้พิพากษาในศาลพลเรือน³ เมื่อเป็นเช่นนี้จะต้องพิจารณาต่อไปถึงโครงสร้างของศาลทหารเมื่อประชาชนต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหารแล้วนั้น ประชาชนที่ต้องถูกพิจารณาคดีที่ศาลทหารยังไม่ได้รับสิทธิเช่นเดียวกับศาลพลเรือนดังที่รัฐบาลกล่าวไว้⁴ พิจารณาโครงสร้างของศาลทหารในปัจจุบัน ศาลทหารเป็นหน่วยงานที่สังกัดกระทรวงกลาโหม โดยมีรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบในงานธุรการของศาลทหาร แต่การพิจารณาคดีตลอดถึงการที่จะมีคำสั่งหรือมีคำพิพากษาบังคับคดีนั้นให้อยู่ในอำนาจของศาลทหารโดยเฉพาะ⁵ เช่นนี้จะเห็นได้ว่าศาลทหารสังกัดอยู่ภายใต้ฝ่ายบริหาร และกระบวนการพิจารณาตามธรรมนูญศาลทหาร โดยองค์คณะที่ร่วมเป็นตุลาการในศาลทหาร เป็นเพียงนายทหารชั้นสัญญาบัตรที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาทหารของหน่วยต่างๆ ไม่ได้กำหนดให้ตุลาการศาลทหารจะต้องมีคุณวุฒิที่จะต้องจบการศึกษาในด้านกฎหมายเช่นเดียวกับตุลาการพระธรรมนูญองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีในนามพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ในการที่จะประกันสิทธิให้กับประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรมองค์คณะตุลาการจะต้องมีคุณวุฒิเช่นเดียวกับตุลาการพระธรรมนูญ การที่โครงสร้างของศาลทหารที่ไม่เป็นไปตามหลักการแบ่งแยกอำนาจแสดงให้เห็นได้ว่าศาลทหารไม่อาจแสดงให้เห็นได้ว่าศาลทหารมีความเป็นอิสระอย่างเห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ฉะนั้นจะต้องพิจารณาต่อไปถึงระบบ กลไกในการตรวจสอบ การบริหารบุคลากรของศาลทหาร โดยเรียกว่า คณะกรรมการตุลาการศาลทหาร “กตท” เป็นคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ในการ ตรวจสอบการควบคุมดูแลตุลาการให้อยู่ในระเบียบตลอดจนพิจารณาลงโทษทางวินัย คณะกรรมการตุลาการศาลทหาร บุคลากรที่ทำหน้าที่ดังกล่าว จะเป็นข้าราชการทหาร ทั้งหมด⁶ ซึ่งมาจากการแต่งตั้งจะเป็น

³ คม-ชัด-ลึก. (2561). *พลเรือน ขึ้นศาลทหาร ผู้ร่วมรายการ พ.อ.ชานินทร์ ทุนทูลสวัสดิ์ ผอ.กองนิติธรรมทหาร กรมพระธรรมนูญ สำนักงาน ปลัดกระทรวงกลาโหม*, (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก: <https://www.youtube.com/watch?v=wjc2N21svbY>. [2561, 8 ตุลาคม]

⁴ ธนบาล ยุพาพันธ์. (2561). *ปัญหาทางกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนในการดำเนินคดีอาญาในศาลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตรมหาวิทาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี. หน้า 3.

⁵ พระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498. มาตรา 5.

⁶ ข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2552

การตรวจสอบภายในองค์กร การตรวจสอบดังกล่าวไม่อาจล่วงดุลอำนาจตามหลักการแบ่งแยกและถ่วงดุลอำนาจ ด้วยเหตุนี้กลไกในการตรวจสอบขององค์กรศาลทหาร จึงมีความแตกต่างกับศาลยุติธรรมด้วยโครงสร้างของศาลทหาร จึงยังไม่เป็นไปตามหลักสากล หรือ สนธิสัญญาที่ประเทศไทยได้ไปลงนามไว้ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ซึ่งเป็นกติกาในการคุ้มครองสิทธิของพลเมืองที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยตุลาการที่เป็นอิสระซึ่งศาลทหารประเทศไทยเนื่องด้วยโครงสร้างของศาลทหารจึงยังไม่เป็นไปตามหลักการดังกล่าว

สำหรับการแบ่งแยกอำนาจของตุลาการศาลทหารต้องแบ่งแยกจากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเพื่อถ่วงดุลกันแต่ศาลทหารนั้นต่างออกไปเพราะตามพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ศาลทหารมีสถานะเป็นกรมที่ตั้งกักอยู่ภายใต้กระทรวงกลาโหม และไม่ได้แยกขาดจากอำนาจฝ่ายบริหารตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ และถ่วงดุลอำนาจ อีกทั้งตุลาการศาลทหารยังต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมเพราะเป็นผู้รักษาการตามกฎหมาย และเป็นผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งตุลาการศาลทหารครั้งนี้ศาลทหารจึงเป็นไปตามสายการบังคับบัญชา นอกจากนี้จะมีการรับรองความเป็นอิสระอย่างกว้างๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ก็ห้ามกฎหมายอื่นรับรองความเป็นอิสระไว้ เมื่อตรวจดูพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารแล้วไม่มีบทบัญญัติใดห้ามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมใช้อำนาจสั่งการตุลาการศาลทหาร ส่วนการที่ศาลทหารมีคณะกรรมการตุลาการศาลทหาร ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดูแลการเลื่อนชั้น โยกย้ายลงโทษตุลาการศาลทหารบุคลากรในคณะกรรมการตุลาการศาลทหารจะเป็นข้าราชการที่เป็นทหารทั้งหมด⁸ คณะกรรมการตุลาการศาลทหารจึงมีความแตกต่างจากคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560. มาตรา 188.

“จะกล่าวเรื่องความเป็นอิสระของตุลาการไว้ดังนี้ “ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลทหาร ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง”

⁸ ข้อบังคับกลาโหมว่าด้วยตุลาการศาลทหาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2552. ข้อ 6. โดยมีปลัดกระทรวงกลาโหมเป็นประธานคณะกรรมการชุดนี้ เจ้ากรมพระธรรมนูญ เป็นรองประธานกรรมการผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม เป็นกรรมการ เจ้ากรมเสนาธิการ เป็นกรรมการ หัวหน้าสำนักตุลาการศาลทหาร เป็นกรรมการ รองเจ้ากรมพระธรรมนูญเป็นกรรมการ ผู้ช่วยเจ้ากรมพระธรรมนูญ เป็นกรรมการ ตุลาการพระธรรมนูญหัวหน้าศาลทหารกลาง เป็นกรรมการ ตุลาการพระธรรมนูญหัวหน้าศาลทหารกรุงเทพ เป็นกรรมการ ตุลาการพระธรรมนูญหัวหน้าคณะฝ่ายทหารสูงสุด เป็นกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งประธาน แต่งตั้งจากนายทหารยศชั้นนายพล ไม่เกิน 3

ปัญหาเรื่องความเป็นอิสระของศาลทหารเนื่องจากศาลทหารอยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมซึ่งเป็นฝ่ายบริหารรวมถึงผู้บังคับบัญชาทหารที่สามารถแต่งตั้งตุลาการศาลทหารได้ ดังนั้นตุลาการศาลทหารจึงขาดความเป็นอิสระพิจารณาคดีอย่างเป็นรูปธรรม ตุลาการอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามระบบโครงสร้างของทหารซึ่งแตกต่างจากศาลยุติธรรม ความเป็นอิสระของตุลาการถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการใช้อำนาจตุลาการเนื่องจากการใช้อำนาจขององค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการมีผลกระทบต่อเสรีภาพของประชาชน เพื่อป้องกันมิให้ตุลาการถูกแทรกแซงจากการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร และเพื่อให้บุคคลที่ต้องถูกพิจารณาคดีที่ศาลทหารมั่นใจได้ว่าจะได้รับการคุ้มครองสิทธิ และให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ที่อยู่ในเขตอำนาจศาลทหาร ซึ่งโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมของศาลทหารแตกต่างจากตุลาการศาลยุติธรรมซึ่งมีกฎหมายตราออกมารองรับการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน อันมีผลทำให้ศาลทหารไม่สามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้อย่างอิสระและเป็นรูปธรรม ปัญหาที่มีดังนี้ในกรณีที่พลเรือนต้องถูกพิจารณาคดีในศาลทหาร หรือ แม้แต่หลักการแบ่งแยกอำนาจ และหลักการสากล

ผู้วิจัยเห็นว่าความเป็นอิสระขององค์กรคณะตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นสิ่งสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมทางทหาร ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับจึงต้องมีบทบัญญัติรับรองความเป็นอิสระไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้การทำหน้าที่ของตุลาการปราศจากการแทรกแซงของบุคคลหนึ่งบุคคลใด แม้แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 188 ได้กล่าวเรื่องความเป็นอิสระของตุลาการไว้⁹ ดังที่ได้กล่าวมาในระบบของศาลทหารยังขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจอย่างชัดเจนเนื่องจากความยุติธรรมและความมีอิสระต้องสามารถแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม และให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ที่อยู่ในอำนาจของศาลทหารได้อย่างเพียงพอ การมีอยู่ของศาลทหารก็เพื่อรักษาหลักเอกภาพในการบังคับบัญชาทำให้นายทหารระดับผู้บังคับบัญชาสามารถควบคุมวินัย หรือ พฤติกรรมของทหารที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนได้ เหตุผลนอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นคือ ความเคร่งครัด ความรวดเร็ว และเด็ดขาดในการลงโทษ อีกเหตุผลหนึ่งคือในบางพื้นที่ศาลพลเรือนไม่มีอำนาจครอบคลุมไปถึงซึ่งสำหรับ

คน เป็นกรรมการ ตุลาการพระธรรมนูญประจำสำนักตุลาการทหาร (อัตรา พลตรี พลเรือตรี พลอากาศตรี) เป็นกรรมการและเลขานุการ หัวหน้าฝ่ายงานคณะกรรมการตุลาการทหาร เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 188.

“การพิจารณาพิพากษารรคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และกระทำในนามพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ ตุลาการต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษารรคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง” เห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญมีการรับรองความเป็นอิสระของตุลาการว่าตุลาการจะต้องมีความเป็นอิสระ

เหตุผลนี้เป็นสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในช่วงสถานการณ์สงคราม กล่าวคือเวลาที่กองทัพยกทัพไปทำศึกสงครามในประเทศอื่น หากมีทหารทำผิดภายในขอบเขตพื้นที่ ที่อยู่ในเขตอำนาจของหน่วยทหารนั้นๆ ซึ่งศาลยุติธรรมย่อมไม่มีเขตอำนาจไปถึงได้ เพราะการกระทำความผิดเกิดขึ้นในประเทศอื่นแต่อย่างไรก็ดีที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมาข้างต้นศาลทหารนั้นเป็นกระบวนการยุติธรรมหนึ่งที่ทำหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีที่อยู่ในเขตอำนาจไม่ว่าจำเลยจะเป็นทหารที่ดี หรือ ประชาชนที่กระทำความผิดที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหารก็สมควรจะได้รับการพิจารณาจากศาลทหารที่มีความเป็นอิสระซึ่งสามารถประกันสิทธิของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ปัญหาเกี่ยวกับกลไกในการตรวจสอบของระบบของศาลทหาร โดยเรียกว่า คณะกรรมการตุลาการศาลทหาร หรือ “ กตท ” จากที่ได้ศึกษาคณะกรรมการตุลาการศาลทหาร จะเป็นนายทหารทั้งหมดโดยมีปลัดกระทรวงกลาโหม เป็นประธานกรรมการ และมีเจ้ากรมพระธรรมนูญ เป็นรองประธาน และมีนายทหารเป็นกรรมการทั้งหมด ซึ่งเป็นระบบการตรวจสอบภายใน โดยมีนายทหารเป็นองคมนตรี กลไกในการตรวจสอบเป็นเรื่องสำคัญ เป็นการประกันความเป็นอิสระให้ตุลาการซึ่งถ้าพิจารณาแล้ว เรื่องความเป็นอิสระของศาลทหารยังไม่เป็นไปตามหลักการแบ่งแยกและถ่วงดุลอำนาจ ซึ่งระบบในการตรวจสอบให้คุณให้โทษแก่ตุลาการ เป็นการตรวจสอบจากบุคลากรภายในองค์กรที่ไม่ได้มาตรฐานสากล ซึ่งคณะกรรมการตุลาการศาลทหารอยู่ในรูปแบบสายบังคับบัญชา ซึ่งยังขาดความเป็นอิสระจึงไม่อาจประกันสิทธิให้ตุลาการได้

ผู้ศึกษาเห็นว่าปัญหาดังข้างต้นศาลทหาร ควรจะได้รับการแก้ไข หรือ ทบทวนถึงโครงสร้างของศาลทหารในประเทศไทยนั้นเป็นไปตามหลักสากล หรือ เป็นไปตามหลักการแบ่งแยกอำนาจมาน้อยเพียงใดผู้ศึกษาเห็นว่าปัญหาดังกล่าวควรได้รับการทบทวน เนื่องด้วยมีบางสถานการณ์หรือบางความผิดที่ประชาชนต้องถูกพิจารณาที่ศาลทหาร เช่น ตามประกาศของคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) ได้ออกประกาศ คสช. ที่ 37/2557 เรื่อง ความผิดที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร 3 8/2557 เรื่อง คดีที่ประกอบด้วยกรกระทำหลายอย่างเกี่ยวโยงกันให้อยู่ในอำนาจของศาลทหาร และ 50/2557 เรื่อง ให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่ใช้เฉพาะแต่การสงครามให้คดีในฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 คดีอาญา ด้านความมั่นคงมาตรา 113-118 ความผิดฐานขัดคำสั่งหรือประกาศ คสช. อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลทหาร¹⁰ แต่ด้วยเหตุผลของการมีอยู่ของศาลทหารเจตจำนงที่ตั้งศาลทหารก็เพื่อใช้กับทหาร แต่เมื่อกรณีที่ประชาชนกระทำความผิด

¹⁰ ไทยรัฐออนไลน์. (2557). *รวมประกาศ-คำสั่ง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.thairath.co.th/news/424561>. [2562, 13 มิถุนายน].

ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหาร กระบวนการยุติธรรมทางทหาร หรือ โครงสร้างขององค์กรยุติธรรมทางทหาร ที่กล่าวมาข้างต้นไม่อาจประกันสิทธิให้ประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของคณะตุลาการศาลทหารในการนั่งพิจารณาคดีตามที่ธรรมนูญศาลทหารกำหนดให้มืองค์คณะในการพิจารณาคดีโดยกำหนดให้มีตุลาการพระธรรมนูญหนึ่งนายที่ต้องมีความรู้ทางด้านกฎหมายและต้องสำเร็จการศึกษาทางด้านกฎหมาย และให้มีตุลาการทหารที่ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติให้ต้องสำเร็จการศึกษาทางด้านกฎหมาย¹¹ แต่ต้องมีตำแหน่งยศชั้นตามที่กำหนด คือ เป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตรที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาทหารของหน่วยต่างๆในพื้นที่ของศาลทหารนั้นๆ โดยมีสิทธิออกเสียงในการพิจารณาคดีได้เช่นเดียวกับตุลาการพระธรรมนูญ ซึ่งศาลทหารเป็นศาลที่พิจารณาคดีอาญา ซึ่งมีบางฐานความผิดที่พลเรือนกระทำ ความผิดตามที่ธรรมนูญศาลทหารกำหนดถือว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหาร หมายถึงพลเรือนที่กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องถูกพิจารณาพิพากษาที่ศาลทหาร ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปว่ามีกีดกันที่ประชาชนต้องถูกพิจารณาพิพากษาที่ศาลทหาร

ผู้ศึกษาเห็นว่าตามที่ธรรมนูญศาลทหารกำหนดให้ตุลาการศาลทหารมี 2 ประเภท แต่คุณสมบัติของตุลาการนั้นกำหนดให้ ตุลาการพระธรรมนูญต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีทางด้านนิติศาสตร์หรือเทียบเท่า ส่วนตุลาการศาลทหาร มีความต่างในด้านคุณสมบัติโดยไม่ได้กำหนดให้ตุลาการศาลทหารต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษากฎหมาย ตามพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลทหาร 2498 อาจเป็นการไม่ประกันสิทธิให้จำเลยอย่างเป็นรูปธรรมว่าจะได้รับการพิจารณาจากองค์คณะที่มีความรู้ในด้านกฎหมายเพราะการตัดสินใจคดี ตุลาการทั้งสองประเภทมีความรู้ความชำนาญที่แตกต่างกันแต่ตุลาการศาลทหาร และตุลาการพระธรรมนูญเป็นผู้ที่ใช้อำนาจตุลาการเหมือนกัน ด้วยระบบของศาลทหารนั้น อยู่ในรูปแบบของการบังคับบัญชาซึ่งผู้บังคับบัญชานั้นมีความสำคัญต่อการปกครองซึ่งบางคดีจะมีผู้บังคับบัญชาของจำเลยซึ่งได้รับการแต่งตั้งมาร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีเหตุนี้เองด้วยเพื่อเอกภาพในการปกครองบังคับบัญชาแต่ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางทหารเป็นกระบวนการยุติธรรมที่ใช้อำนาจที่ตุลาการเช่นเดียวกับศาลยุติธรรม ดังนั้นผู้ที่จะเป็นตุลาการในการตัดสินคดีนั้นควรจะใช้มาตรฐานเดียวกัน เพื่อประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางทหารเพื่อให้ได้ตามมาตรฐานสากล และให้ได้เช่นเดียวกับศาลยุติธรรมในด้านคุณสมบัติ เพื่อให้ประชาชน หรือ ตัว

¹¹ ระเบียบคณะกรรมการตุลาการว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งตุลาการและให้ตุลาการพ้นจากตำแหน่ง พ.ศ. 2561. ข้อ 5.

“ตุลาการต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (1) เป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตรประจำการรับราชการในกระทรวงกลาโหม (2) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี”

นายทหารที่เป็นจำเลยเกิดความมั่นใจว่าการที่ต้องถูกพิจารณาที่ศาลทหารนั้นจะได้รับความเป็นธรรมไม่ต่างจากศาลยุติธรรม

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่าปัญหาดังกล่าวควรได้รับการทบทวนเพื่อทำการแก้ไขเพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนที่ต้องถูกพิจารณาคดีที่ศาลทหาร หรือ แม้แต่ทหารเอง จะได้รับการคุ้มครองสิทธิ และได้รับความยุติธรรม โดยไม่ต้องเกิดความหวั่นเกรงว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากปัญหาดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาโครงสร้างองค์กรและอำนาจหน้าที่ของศาลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498

1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างองค์กรและอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 และ คุณสมบัติของตุลาการศาลทหาร และ กลไกในการตรวจสอบของศาลทหาร

1.2.3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับศาลทหาร โดยเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ

1.2.4 เพื่อทราบถึงแนวทางพัฒนาระบบของศาลทหารในประเทศไทยให้เป็นไปตามหลักสากลและให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ด้วยมาตรฐานของศาลทหารประเทศไทยและโครงสร้างของศาลทหารไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับศาลทหาร ทั้งด้านโครงสร้างของศาลทหารที่ไม่มีความไม่เป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร และด้านระบบกลไกในการตรวจสอบการบริหารบุคลากรของศาลทหารไม่เป็นไปตามหลักการถ่วงดุลอำนาจ และการกำหนดคุณสมบัติขององค์คณะตุลาการในศาลทหารที่แตกต่างกันจึงไม่อาจประกันสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนที่ต้องอยู่ในเขตอำนาจของศาลทหาร ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการปรับปรุงโครงสร้างของศาลทหาร โดยการแก้ไขพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 5 ข้อยับบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยตุลาการศาลทหาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2552 และระเบียบคณะกรรมการตุลาการทหารว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งตุลาการ และการให้ตุลาการพ้นจากตำแหน่ง พ.ศ.2561 เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระและการปฏิบัติหน้าที่ของศาลทหารในองค์กรศาลทหารที่ใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาพิพากษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานและเกณฑ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับศาลทหาร

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

สารนิพนธ์นี้ได้ทำการศึกษาถึงโครงสร้างของศาลทหารที่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระของศาลทหาร กลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลทหาร คุณสมบัติขององค์คณะของตุลาการ ศาลทหาร โดยขอบเขตการศึกษาเริ่มจากการศึกษาประวัติความเป็นมาและแนวคิดของศาลทหารหลักการเกี่ยวกับความอิสระ และอำนาจพิจารณาคดีของศาลทหาร ศึกษาถึงความเป็นอิสระของศาลทหาร และกระบวนการพิจารณาคดีของศาลทหารประเทศอังกฤษ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส สมาพันธ์สวิตเซอร์แลนด์ และศาลยุติธรรมเพื่อนำมาวิเคราะห์กับโครงสร้าง อำนาจ คุณสมบัติและความเป็นอิสระของศาลทหารของประเทศไทย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการทบทวนแก้ไขปรับปรุงและเพิ่มเติมบทบัญญัติของศาลทหารและความเป็นอิสระของศาลทหารในประเทศไทยให้สอดคล้องกับหลักสากลและหลักการของศาล

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

สารนิพนธ์นี้ทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษารวบรวมหลักการจากบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องพิจารณาพิพากษาคดีของธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498 ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยตุลาการศาลทหาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2552 ระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งตุลาการและการให้ตุลาการพ้นจากตำแหน่ง พ.ศ. 2561 ตำรา วิทยานิพนธ์ คำพิพากษา ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งข้อมูลเอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์โดยได้ศึกษาคติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) และเปรียบเทียบกฎหมายทหารของ ประเทศประเทศอังกฤษ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส สมาพันธ์สวิตเซอร์แลนด์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงโครงสร้างองค์กรและอำนาจหน้าที่ของศาลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาเกี่ยวกับปัญหาในการจัดโครงสร้างองค์กรและอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 และ คุณสมบัติของตุลาการศาลทหาร และ กลไกในการตรวจสอบของศาลทหาร

1.6.3 ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับศาลทหาร
กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับศาลทหาร

1.6.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางพัฒนาระบบโครงสร้างและอำนาจของศาลทหารในประเทศไทยให้เป็นไปตามหลักสากลและให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น